

Inleiding bisschop Van den Hende

“De betekenis van bedevaarten, samen op weg zijn als pelgrims”, ontmoetingsdag bedevaartcomité’s, -stichtingen en -werkgroepen, parochiecentrum ‘De Doortocht’ in Bodegraven, 23 november 2024

Ik mag u iets vertellen over de betekenis van bedevaarten. Natuurlijk heeft u allemaal zelf door uw pelgrimages een beeld bij wat het voor u betekent en waarschijnlijk ook vaak de ervaring dat mensen dankbaar zijn als je hen als pelgrims begeleidt en ergens naartoe brengt en het voor ze verzorgt. Zo is een bedevaart voor veel mensen een grote gelegenheid om met elkaar onderweg te zijn. In het Heilig Jaar 2025 zullen er ook veel mensen naar Rome reizen. Zo’n veertig miljoen pelgrims verwacht men. En natuurlijk heeft u volgend jaar ook uw eigen bedevaarten. Het is fijn dat we daar vandaag met elkaar over kunnen uitwisselen.

Bedevaarten hebben een hele diepe oorsprong. Al in de Schrift, als we kijken naar het boek Genesis, zien we dat Abraham op weg gaat. Niet met een vastomlijnd pelgrimsboekje. Maar wel dat de Heer zegt: ga op weg en Ik zal je wijzen waarheen (Genesis 12; Hebrëen 11). Het is een echte pelgrimstocht, want eigenlijk laat Abraham alles over aan de Heer zelf die hem uitnodigt. Abraham was al op leeftijd, hij had alles goed voor elkaar met een grote veestapel en waterputten. Dan was je in de tijd van Abraham gezegend met de zekerheid van bestaan. Hij trekt weg, omdat de Heer het hem vraagt, vanuit een groot vertrouwen. Een reis als pelgrim in geloof.

Als we kijken naar Mozes en zijn volk, zien we dat het volk van God in de woestijn is, nadat het eerst uit de slavernij van Egypte is losgekomen. De mensen trekken met Mozes maar liefst veertig jaar door de woestijn. Het is geen flauwe bedevaart, want je ziet dat mensen soms gaan mopperen, wanneer het onzeker wordt en ook angstig worden en onzeker als het moeizaam gaat. Ze komen zelfs tot de uitspraak: waren we maar bij de vleespotten van Egypte gebleven, dan wisten we in ieder geval waar we aan toe waren (Exodus 16). Was het bij Abraham een tocht van vertrouwen naar de plek die God hem wijst, ook bij Mozes en het volk is er een plaats en bestemming waar ze uiteindelijk naartoe gaan. Daarop worden ze voorbereid op de intocht in het Beloofde Land, want door die woestijn hebben ze allerlei moeilijke momenten die ze met elkaar doormaken. Wie is God? Ze maken zelfs een afgodsbeeld van goud en dansen eromheen, maar God is niet een god van mensenhanden, God is de geheel andere (Exodus 32). En als het gaat om honger en dorst, dan is het soms moeilijk voor het volk van God om echt met elkaar te delen. Ze zijn geneigd te zeggen: ik zorg dat ik goede voorraden heb, dan kom ik zelf de nood wel door (Exodus 16). Maar God vraagt dat ze met elkaar delen wat ze ontvangen. Het is duidelijk dat het bij Abraham de tocht van geloof is en dat het dat bij Mozes en zijn volk ook is, maar daarbij ook een tocht van uitzuivering. Ze bereiden zich voor op het leven in het beloofde land, hoewel Mozes zelf zegt dat hij het niet zal zien, want voordat ze aankomen, sterft hij (Deuteronomium 34).

Ook als we naar de profeten kijken in het oude Testament zien we dat zij voortdurend onderweg zijn. Het is geen reis van A naar B, want zij reizen langs steden en dorpen om de boodschap van de Heer te verkondigen. En soms trekken ze zich ook terug als het te zwaar wordt, want het is duidelijk dat profeten niet een hele fijne taak hebben. Je komt als profeet toch altijd met kritiek, of je komt met een duidelijk tegengeluid. En menige tekst in de Schrift getuigt ervan dat men de profeten liever uit de weg ruimt dan hen opneemt. Dus ook profeten trekken rond. Je kunt rustig zeggen dat de hele Heilige Schrift een boek is met ontzettend veel reisverhalen. Ook psalmen zijn soms bedevaartgezangen. Vandaag zongen wij psalm 100: treedt aan, zegent de Heer, treedt met jubel zijn poorten binnen. Dat

was een lied om te zingen op een bedevaart naar de tempel. En er zijn meer psalmen die getuigen van pelgrimeren en bedevaarten.

Het Nieuwe Testament doet er niet voor onder. Want Jezus zegt: Ik ben altijd onderweg en ik heb zelfs geen steen om mijn hoofd op te leggen (Matteüs 8, 20). Hij zegt dat niet om medelijden te wekken, maar omdat het op reis zijn, het onderweg zijn, wezenlijk is in zijn leven, gezonden door zijn Vader. Een vaste plek hebben is altijd heel betrekkelijk. Want alles wat we hier op aarde meemaken en wat we vergaren en opbouwen is allemaal tijdelijk (cf. Matteüs 9, 19-21). Ons leven is ten diepste een pelgrimstocht. De Heer trekt rond met zijn leerlingen en ze komen in vele steden en dorpen. De leerlingen hebben dat later voortgezet, want als Jezus sterft aan het kruis en verrezen is, zendt Hij zijn leerlingen uit. Ze krijgen de kracht op Pinksteren. Daarna gaan de leerlingen steeds opnieuw op tocht, nog verder van huis dan ooit ervoor om het evangelie te verkondigen. Een pelgrimstocht terwille van medemensen, opdat ook die het evangelie mogen ontvangen (cf. Handelingen 4, 20).

De eerste christenen worden in het boek Handelingen van de apostelen ook wel “mensen ofwel aanhangers van de Weg” genoemd (cf. Handelingen 9, 2). Dat betekent aan de ene kant dat ze onderweg zijn, pelgrims die reizen, maar ook dat ze verbonden zijn met de Weg in eigen persoon. Want Jezus zegt: Ik ben de weg, de waarheid en het leven (Johannes 14, 6). Dus zijn persoon is de route, het perspectief, de richting waarin ze het zoeken als ze op tocht zijn als verkondigers van het evangelie.

We kunnen dus zeggen dat we in het licht van de Schrift het pelgrimeren in onze genen hebben, en dat we dat op tocht zijn en op bedevaart zijn in ons geloofsleven altijd hebben gekend.

Jezus zegt over de tempel: breek hem af en ik zal hem in drie dagen opbouwen. Dat was zeer schokkend natuurlijk. Er was tientallen jaren gebouwd aan de tempel in Jeruzalem. Maar Jezus spreekt over de tempel van zijn lichaam (Johannes 2, 19-21). Als wij op bedevaart gaan, komen we op heel veel plaatsen waar ontzettend gebouwd is: een grote basiliek, een groot plein, een extra kerk, een kruisweg. Maar we beseffen dat het eigenlijk eerst begint in je hart. Als je de kruisweg bidt, laat je je raken door de Heer. En als je in een eucharistieviering bent, laat je je raken door zijn woord en sacrament.

Ik ben heel blij dat paus Franciscus ervoor gekozen heeft om voor het Heilig Jaar het mooie thema “pelgrims van hoop” te kiezen. Pelgrim zijn wil ook zeggen dat je als vreemdeling onderweg bent (Efeziërs 2, 19). En hoop is een hele belangrijke rode draad in ons geloofsleven. We zijn als christen, zo zegt Paulus, nooit zonder hoop, en de hoop stelt niet teleur, omdat Jezus zelf de bron van onze hoop is (Romeinen 5, 5). En als iemand onze tochtgenoot is die de richting wijst, dan is het wel Jezus zelf, onze Verlosser.

Er is wel een verschil in de vertalingen van het thema voor het Heilig Jaar. In het Nederlands en het Italiaans hebben we ervan gemaakt: pelgrims *ván* hoop. Maar in het Latijn staat: peregrinantes in spem. Dat wil zeggen dat je nog onderweg bent met en naar die hoop. Die hoop is nooit je eigendom, maar die hoop is ook voor een deel nog te vervullen als je eenmaal de Heer mag ontmoeten op het eind van ons leven. Dus het is hoopvol onderweg zijn, zonder nu alles ten volle te kunnen zien waarop wij hopen. Dat maakt hopen ook tot hopen, en dat maakt geloven ook tot geloven. Want dat is altijd ook vertrouwen op de eerste plaats dat je de weg gaat samen met de Heer en dat Hij je vasthoudt ook op momenten dat je niet goed weet waar het naartoe gaat. Kijkend naar Abraham naar Mozes en ook naar de leerlingen kunnen we zeggen: zij zullen niet alleen maar gedacht hebben, dit komt wel goed. Het geloof is de vaste grond van wat wij hopen, zo zegt de brief aan de Hebrëërs (Hebrëërs 11, 1).

Als het gaat om bedevaarten zien we dat al in de vroege tijd van de Kerk mensen op bedevaart gingen. Er is een prachtig boekje uit de vierde eeuw van Egeria. Zij was een zeer rijke vrouw, die het zich kon veroorloven om naar het heilig land te reizen. En dat deed ze

met haar hele hofhouding, want alleen reizen als vrouw was niet veilig en kon niet. Deze Egeria heeft in detail haar bedevaart naar het heilig land beschreven. Dat is een echte bron waaraan we kunnen zien hoe dat ging in de vroege Kerk. Egeria reisde vanuit Europa naar het heilig land en heeft beschreven bij al die kerken waar ze geweest is, bij alle momenten, wat ze erover kon vertellen. Dat de Goede Week begon met Palmzondag buiten de stad, waarbij de bisschop op een ezel werd binnengebracht als Christus en met palmtakken toegezwaaid. Zo begonnen ze de Goede Week heel fysiek en opnieuw in beeld te brengen als een directe verbinding met Jezus' leven en sterven.

Natuurlijk konden heel veel mensen die reis niet maken. Maar de pelgrimerende vrouw Egeria heeft die reis gewaagd en haar bijzondere verslag is een hele mooie rapportage van die pelgrimstocht naar de plaatsen waar Jezus geleefd heeft, waar Hij gesproken heeft en zijn wonderen heeft verricht. En overal verschenen op die plekken kerken en basilieken, zodat mensen heel bewust konden zeggen: hier was de Heer met zijn leerlingen, hier was Hij om mensen te genezen, hier was Hij om het volk toe te spreken. En dan is zo'n pelgrimstocht zoals die van Egeria ook een geloofsweg, want je komt daar niet als een toerist. Je komt daar als iemand die als leerling van de Heer opnieuw wil beleven wie Jezus is, wat die hoop van Hem betekent en wat het geloof met ons doet. Het is een prachtig boek om eens te lezen. Het is ook in het Nederlands vertaald (V. Hunink, In het land van de Bijbel: Reisverslag van Egeria, een dame uit de vierde eeuw, Hilversum 2011).

Omdat veel mensen niet op bedevaart kunnen gaan, zijn op een gegeven moment ook bijzondere dingen ontstaan, vooral in West-Europa, toen er bijvoorbeeld kruiswegen werden opgericht. Die zijn een franciscaanse uitvinding: een kruisweg omdat niet iedereen naar het heilig land kan om daar de kruisweg van de Heer te gedenken. Zo kwamen er op heel veel plaatsen, allereerst in West-Europa, staties met alle momenten uit de tocht van Jezus op weg naar Golgotha. Zo konden mensen die niet naar het heilig land konden dichtbij huis als het ware pelgrimeren met hun hart en zo oog in oog staan met de afbeeldingen, de schilderijen die getuigenis aflegden van die bijzondere momenten van de Heer op zijn lijdensweg.

Ook wij kunnen, als je aan je stoel gekluisterd bent of niet de middelen hebt om je naar het heilig land te brengen, pelgrimeren met je hart. Zoals gezegd, het hart komt op de eerste plaats als het gaat om op bedevaart gaan. U organiseert bedevaarten naar vele plaatsen, zoals bijvoorbeeld Kevelaer, Banneux, Beauraing, Heiloo en Lourdes. Dat zijn allemaal plaatsen waar we de Moeder Gods ontmoeten en haar als "eerste gelovige van het Nieuwe Testament" ook vragen om haar inspiratie, om haar gebed, om haar aanwezigheid in ons midden.

Een bedevaart is altijd sterk verbonden met de drievoudige zending van de Kerk. Er zijn best veel mensen die op bedevaart gaan, maar niet zo vaak de kerk van binnen zien. Soms omdat ze dat niet kunnen vanwege een fysieke beperking, soms ook omdat het wat verder van ze af staat. Maar op een bedevaart zijn mensen soms weer helemaal 100% betrokken op het kerkelijk leven. En, zoals u weet, de Kerk heeft drie opdrachten. Op de eerste plaats dat we vieren. We vieren de liturgie en de sacramenten en beoefenen het gebed. Daarnaast dat we het geloof met elkaar delen. We delen het geloof in gesprek, in catechese en ook in getuigenis en we leren onderweg van en over ons geloof. Ten derde dat we dienen. We hebben de opdracht om elkaar te dienen in caritas en diaconie.

Ik moet u zeggen dat op een goede bedevaart die drievoudige zending van de Kerk ook echt zichtbaar wordt. Want er wordt gebeden: de rozenkrans, de kruisweg, de aanbidding van het Allerheiligst Sacrament en de eucharistie wordt gevierd. Het vieren staat hoog in het vaandel bij bedevaarten. Ook is er veel geloofsgesprek: als mensen eenmaal met elkaar in de bus zitten of een paar dagen met elkaar in het hotel doorbrengen wordt het wat makkelijker om hun hart voor elkaar te openen, te vertellen over hun ziekte, over hun moeilijkheden, over hun vertrouwen in God en wat het betekent om te kunnen bidden, ook als je alleen bent. Dat zijn hele bijzondere momenten waarop mensen het geloof met

elkaar delen. En het derde, en dat is misschien wel heel voor de hand liggend, komt het dienen in caritas en diaconie naar voren in een bedevaart: mensen helpen elkaar als ze een trap op moeten, hebben geduld met elkaar als iemand de bus uit moet en je denkt om elkaar. Veel mensen die meegaan naar Banneux of Beauraing of ook Kevelaer zijn onder de indruk: er wordt om mij gedacht, er was steeds iemand die mijn rolstoel duwde, er was steeds iemand die even naar mij informeerde.

Zo komt in een bedevaart de drievoudige zending van de Kerk op een hele bijzondere en spontane manier naar voren. Je bidt, je viert, je getuigt van je geloof en je vertelt elkaar wat je in geloof hebt ontdekt aan kracht en bemoediging. En je deelt met elkaar dat je elkaar steunt als er caritas en naastenliefde nodig is.

Ik vind het fijn dat u hier vandaag bent, want als je zo hier bij elkaar zit, besef je weer op hoeveel plekken bedevaarten ondernomen worden. Dat zijn kleine en grote bedevaarten, plekken soms verder van huis en soms dichtbij. Denk aan de Lourdesgrot in Zevenhoven, waar mensen worden ontvangen. Denk aan eenmaal per jaar naar de Stille Omgang in Amsterdam met een bus. Ook dan ben je onderweg en komt de drievoudige zending uit de verf. Bedevaarten zijn op heel veel plekken echt onderdeel van het parochieleven. Dat geldt voor het Westland, dat geldt voor Den Haag, voor Leiden en het Groene Hart, voor Rotterdam en Gouda en zovele andere plekken.

Bedevaarten zijn onderdeel van het kerkelijk leven en een hele mooie manier om met elkaar op weg te gaan en te beseffen dat je als christen eigenlijk altijd een weg hebt te gaan zonder je vaste woonplaats bereikt te hebben. De apostel Paulus zegt: ons vaderland is in de hemel (Filippenzen 3, 20). Dat betekent dat we eigenlijk altijd maar tijdelijk ergens zijn. Het woord parochie (“paroikia”) betekent “doorgangshuis” en heeft er ook mee te maken. Een parochie kan nog zo goed georganiseerd zijn, maar je blijft een pelgrimstocht maken met elkaar in geloof. Soms wordt het pijnlijk als je kerken samenvoegt of sluit. Dan lijkt het alsof je pelgrimstocht in één keer stopt of versmalt. Maar je kracht bundelen is ook een van de dingen die voor pelgrims af en toe nodig is. Kijk maar naar de mensen die met Mozes op weg gingen. Ze moesten elkaar ook soms echt steunen en hergroeperen om door alle ontberingen heen te komen.

Ik ben heel blij dat het Heilig Jaar “pelgrims van hoop” in ons bisdom met deze kleine aftrap alvast de aandacht krijgt. De paus heeft gezegd dat we de hoop centraal moeten stellen. Dat is niet een goedkope hoop in de zin van: je mag niet zeuren, het komt altijd wel weer goed. Want dat is een soort tegeltjeswijsheid die niet de diepgang van het evangelie heeft. Hoop betekent dat zelfs als je het moeilijk vindt, zelfs als je geen uitweg ziet, je toch mag zeggen: er is iemand die mij ziet, die mij volgt, dat is de Heer zelf. Zijn hoop stelt niet teleur, zegt de paus met woorden uit de Romeinenbrief van de apostel Paulus (Romeinen 5, 5). En dat is geen goedkope geruststelling of luchtig optimisme, want het betekent dat je zelfs in moeilijke omstandigheden mag zeggen: en toch ben ik niet alleen. En dat je bij problemen mag zeggen: en toch sta ik er niet alleen voor. En niet denkt: als ik vragen stel hoor ik er niet meer bij. Nee, juist met de Heer op weg gaan betekent dat je ook met Hem in gesprek bent. Denk maar aan de pelgrims die uit Jeruzalem weg gingen, de Emmausgangers, toen Jezus gestorven was. Ze zagen het niet meer zitten, ze keerden Jeruzalem letterlijk de rug toe. Maar de Heer gaat met hen mee en gaat met hen in gesprek en door de vragen en de tranen heen blijkt de hoop die niet teleurstelt, want de Heer laat ons niet los. De leerlingen horen zijn woorden en herkennen Hem aan het breken van het brood (Lucas 24, 31-32). De Heer Jezus is degene die richting geeft en blijft geven.

Ik hoop dat we vandaag met elkaar tot een goede uitwisseling kunnen komen over wat de hoop voor ons betekent, wat onze hoop kan versterken of misschien ook af en toe wel regelrecht onze hoop de grond in boort, want dat maken we ook mee. Dat we beseffen en weten als pelgrims van hoop: we zijn voortdurend onderweg en we zijn samen onderweg. En dat is niet van A naar B, maar met veel kronkels. Vaak is het toch een weg die met vertrouwen gegaan kan worden in geloof, omdat Jezus ons op die weg begeleidt en daarop

ook onze toekomst is. En zo is elke bedevaart, elke pelgrimage, oefenen in het vertrouwen in de Heer. Bepaal niet zelf altijd de richting, geef het uit handen aan de Heer die ons helpt om onze richting te vinden en die ons in de Kerk op onze levenstocht ook elkaar als richtingwijzers gegeven heeft.